

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

79.

(Hely)

1943. X. 29.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(O

Osztályozás

Tárgy

551.44

Hely

Idő

"1943"

Személy

A budai Várhegy „törökpincéiben”

Irta: Tamás Tihamér

Sokan nem tudják, hogy Budapest egyik legelőkelőbb negyedében, történelmünk legmagasabb helyén, a házak, utcák és terek alatt mélyrenyúló és emeletesen egymásfelé helyezkedő pincehelyiségek vannak. Pedig ha végig sétálunk a Várhegy macskaköves, girbe-görbe utcáin, lábaink alatt a hegy mélyében teljesen elfelejtett, elásott régi városrész fekszik. A várbeli lakosok szerint ezek a labirintszerűen össze-vissza futó titokzatos földalatti üregek még a török időkből valók. Általában úgy beszélnek róluk, hogy a budavári uraimuk alatt a törökök vájták ki ezeket az üregeket, minden valószínűség szerint azért, hogy háborús időben ide rejthessék kincsüket, bennük elraktározzák élelmiszerüket és lőszerüket, vagy pedig legrosszabb esetben ezekben a földalatti rejtek-helyeken keresztül, titkos alagutakon át a várból kimenekülhessenek. Innen ered a „török pincék” elnevezése is.

Majdnem minden várbeli háznak van egy-két ilyen pincéje, mely a házakhoz tartozó megszokott, jelen esetben az úgynevezett „felső pincék” alatt helyezkedik el. A felső

pincék a bérházak ismert pincéinél nagyobbak és gondosabban kiépítettek. Találhatunk itt szépen megépített termeket, folyósókat, sőt helyenkint hatalmas csarnokszerű helyiségeket is.

A felsőpincékből kőbevált lejáraton, régi lépcsőkön érünk a fentemlített, mélyebben fekvő törökpincékbe. Ezek körülbelül 8–10 méretes mélységben helyezkednek el, legtöbbször a háztelkeken kívül, az uttest alatt, de találunk nagyon sokszor kőbevált üregeket is, miért is a várbeliek ezeket még „sziklapincéknek” is nevezik. Mennyezetük kőzetből áll, oldaluk azonban már inkább mállott, márga, vagy folyami lerakódás.

Hogy ezek a budavári barlangpincék valóban a török időkből valók és a fenti célt szolgálták-e, erre vonatkozólag felkértük dr. Kadc Ottokár főgeológust, egyetemi tanárt, mint a Magyar Barlangkutató Társulat elnökét, hogy néhány szóval ismertesse velünk ezeknek a Vár alatti lakatlan labirintusoknak tulajdonképpeni tudományos kutatások alapján igazolt magyarázatát.

— Arra nézve, hogy ezek az érdekes földalatti üregek eredetileg milyen célt szolgál-

tak és mikor építették — magyarázza a barlangkutatók elnöke — alig találunk feljegyzéseket. Az a kevés adat, amelyet sikerült eddig az irodalomból összegyűjteni, mindegyike arra utal, hogy borpincék voltak. Ebben a tekintetben valóban fontos közgazdasági szerepük lehetett. Az egyes pincék terjedelméből és gondos kidolgozásából következtetni lehet egykori szőlőgazdasági jelentőségükre, arra a régi letűnt időszakra, amikor a budai dombságot még nagyterjedésű szőlőkertek övezték. Mikor azután a budai szőlők elpusztultak és a bortermés hanyatlani kezdett, a várbeli törökpincék is elvesztették egykori közgazdasági jelentőségüket. Az a kevés bor, amelyet a gazda megmaradt szőlőjében évenként termelt, vagy vásárolt, a felső pincéjében is elfért.

A tudomány teljesen elhanyagolta ezeket a rendkívül értékes üregeket. Az első, aki ezekkel a pincékkel alaposabban foglalkozott, egy fővárosi mérnök volt, aki azokat a múlt század 80-as éveiben a székesfőváros megbízásából több éven át felmérte, alaprajzukat és szekrényeiket megrajzolta. Azóta sem geológus, sem régész bennük nem fordult meg, csak újságírók keresték fel időközben, hogy azokat bejárva, színes közlésekben ecseteljék a bennük látott és átélt borzalmakat.

Ujabbban azonban ismételt figyelemre és buzditásra az 1931. év végén a törökpincéket, két fővárosi mérnök vezetése mellett, a barlangkutatók is felkeresték és megállapí-

tották, hogy a szóbanlévő pincék tulajdonképpen az itteni mésztufában természetes uton képződött üregek, vagyis mésztufabarlangok.

A várhegy zömét budai márga alkotja. Épp állapotban ez jól rétegezett szilárd kőzet, de mihelyt levegő és különösen víz éri, könnyen málik, a víz kioldja belőle a meszet, miáltal ez a kőzet agyaggá válik. A márgának ez a rossz tulajdonsága egyszersmind az oka a Vár nyugati oldalán történt csuszamlásoknak. A márgát a barlangpincékben mindenütt megtaláljuk, ha aljukat mélyebbre ássuk. A hegyhát déli részében a márga a pincék oldalain is jelentkezik.

A budai márgára a hegyhát dunai peremén a Verbőczy- és Fortuna-utcai oldalait folyamüledékek, nevezetesen iszap, homok és kavics képezi. Ez nem más, mint a Dunának őskori lerakódása, ami viszont azt jelenti, hogy a Duna őskorában a hegyhát magasságában folyt, hullámain a Verbőczy és Fortuna-utca táján volt partján rakta le hordalékát. Mindebből következik, hogy az őskorban a Duna ártere, vagyis a pesti sík a Várhegy magasságában terült el.

Az Uri-utca 72. sz. ház alatti barlangpincék feltárása alkalmával egy, a márgába bevágódott őskori patakmederre bukkantunk, melynek kitöltéséből sok kisebb-nagyobb csont került a felszínre. A nagy csontok az őselefánttól, ősrorszarvutól és több más olyan emlőstől erednek, amelyek csak meleg éghajlatu vidékeken élhetnek, ebből kö-

vetkezék, hogy abban az időben, amikor ez a patak a Várhegy hátán folyt és üledékeit lerakta, hazánkban, meleg, szubtrópusi klíma uralkodott.

A Várhegy középső szakaszán az említett folyami üledékek kiemelkedtek és helyettük a márgára porhanyós, meszes agyag rakódott, ez képezi az itteni pincék oldalfalait.

Abban a rég letűnt időben, amikor a Duna és az Ördögárok patakjának ártere a Várhegy hegyhátával egy síkban feküdt és az előbb ismertetett lerakódások történtek, a budai Dunaparton jelenleg felszálló hőforrásoknak egy része a mai Dísz-téren fakadt. Ezekből a meszes hővizekből rakódott le az a hatalmas mésztufa réteg, amelyben később a barlangpincék képződtek. A mésztufa lerakódása után a benne keletlekezett repedéseken és hézagokon át, a felszínen összegyülemelő víz a mélységbe szívárgott és an-

nak alján részben oldó, részben pedig vajú hatásánál fogva létrehozta a szóban lévő mésztufa-üreget.

A budavári barlangpincék, mint természetes mésztufa-üregek, a világ legritkább barlangjai közé tartoznak. A mésztufában ugyanis csak ritkán képződnek nagyobb terjedelmű üregek. A legnagyobb mésztufabarlangot eddig is hazánk területén ismertük meg és ez a szépségben utólérhetetlen Lillafüredi Anna-barlang. A budavári barlangok jóval nagyobb kiterjedésűek és sokkal változatosabbak, mint az Anna-barlang. A régebben végzett felmérések ugyanis kiderítették, hogy a törökpincék fő- és mellékjáratainak hosszúsága a 10 km-t is meghaladja. Ha tehát a jelenleg leszívetelt várbeli sziklaüreget áttörésekkel és átjárókkal összekötjük, megkapjuk a világ legnagyobb mésztufabarlangját.

— Mikor több, mint egy hónapig tartott kutatásaink végére értünk és a Vár összes hozzáférhető barlangpincéit bejártuk, — mondja bucsúzóul dr. Kadec professzor — magunk előtt látjuk ezeknek a mésztufa-üregeknek teljes nagyszerűségét, tudományos, idegenforgalmi és nem utolsósorban légvédelmi nagy jelentőségét. Beláttuk, hogy akkor,

amikor e helyek fontosságának tudatára ébredtünk, azokat nem hagyhatjuk továbbra is abban az állapotban, melybe a felnemítmérés és nemtörődömség taszított és évtizedeken át feledésben tartott. Ennek következtében mindent megtettünk, hogy az illetékes — tudományos, honvédelmi és székesfővárosi — körök figyelmét e páratlanul álló természeti és történelmi emlékek jelentőségére felhívjuk és azokat a feledés homályából kiragadjuk és azokat a tudomány, az idegenforgalom és a honvédelem szolgálataiba állítsuk.